

ФІЛОСОФІЯ ПРАВА

Віктор Володимирович НАЛУЦИШИН,
кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри кримінального права та процесу
Хмельницького університету управління та права,
v.v.nalutsyshyn@gmail.com

УДК 340.12

ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВІ РОЗВІДКИ ПОНЯТІЙНОЇ КОНСТРУКЦІЇ «ПРАВОВИЙ ПОРЯДОК»

Досліджується поняття правового порядку. Розглянуто різні погляди вчених на зміст і поняття правового порядку. Встановлено декілька груп трактування поняття «правовий порядок», а саме: перша група визначень — поняття правового порядку, які розкриваються через суспільні відносини; друга група визначень під правовим порядком пропонує розуміти врегульованість чи впорядкованість; третя група визначень трактує правовий порядок через категорію «порядку», що явно є тавтологією та не проливає світло на розуміння змісту правового порядку; четверта група — визначення, які розуміють під правовим порядком у першу чергу правовий стан (режим); п'ята група визначень характеризує правовий порядок через законність та право. Запропоновано визначення правового порядку з філософсько-правової точки: під правовим порядком слід розуміти правовий стан організованості правових відносин, що забезпечується державою та суспільством (самоорганізація) та здійснюється через систему нормативно-правового, позаправового (соціальні норми) регулювання та саморегулювання. Виявлено, що правовий порядок можна розглядати як бажаний та як реально існуючий: 1) правовий порядок як мета, до якої прагне правове суспільство (за таких обставин правовий порядок — це законодавчо запрограмований рівень суспільних відносин, який

повинен відповідати суспільним вимогам та природно-правовим критеріям); 2) правовий порядок, що реально існує в суспільстві (саме в такому випадку правовий порядок можна характеризувати як дійсний стан суспільних відносин, що є результатом втілення правових принципів та характеризується певним рівнем здійснення суб'єктивних прав і виконання юридичних обов'язків усіма суб'єктами суспільних відносин). Розглянуте питання зіставлення поняття «правовий порядок» з поняттям «законність». Встановлено, що законність і правовий порядок тісно взаємопов'язані, але не тотожні. Ці правові явища зіставляються як причина і наслідок. Водночас законність є причиною правового порядку, а правовий порядок — показником стану законності.

Ключові слова: право, закон, порядок, суспільство, режим, правовий порядок.

Якщо проаналізувати найбільш актуальні питання, що хвилювали та хвилюють людство впродовж усього його існування, то, безумовно, категорія правового порядку є найбільш домінуючою. Немає жодного суспільства, держави, які б не прогнозували свою лінію майбутнього не на основі правового порядку. Саме тому правовий порядок став предметом розгляду багатьох наук — соціології, політології, філософії, правознавства тощо. Поряд з тим, такий широкий діапазон розгляду правового порядку привів до його багатоманітності, дискурсивності та неоднозначності. Усе це є підставою до систематизації категоріального апарату «правовий порядок» у науці та виведення нового поняття, яке б вміщувало в собі не лише суто прагматичний правовий аспект, але і загальні пізнавальні, ціннісні основи права. Тобто слід розглянути цю стару категорію по-новому, а саме через нову науку — філософію права.

Соціальний порядок та правовий порядок досліджували такі вчені, як: Д. В. Андреєв, Т. Г. Андрусак, В. В. Борисов, Л. А. Морозова, Г. А. Монарстиський, В. С. Нерсисянц, Н. В. Панаріна, В. І. Поклад, П. М. Рабінович, С. С. Сенчук, О. Н. Сисоєва, А. Л. Ступак, В. Н. Казаков, А. Ф. Крижановський, Ю. П. Крисюк, К. В. Кондов, І. Ю. Хомишин та ін. Однак, незважаючи на значний обсяг літератури, явно недостатньо спеціальних робіт, присвячених дослідженню понятійної конструкції «правовий порядок».

Метою статті є дослідження правового та соціального порядку, їх зіставлення, з'ясування понятійної конструкції «правовий порядок».

У літературі неодноразово наголошується на тому, що, незважаючи на розповсюджене використання категорії «правовий порядок» на законодавчому рівні, сучасна наука так і не випрацювала його єдиного, загально визнаного поняття [1, с. 543].

Можна знайти безліч трактувань правого порядку, тому ми вирішили всі найбільш відомі поняття систематизувати та розглянути цю

систему на предмет відповідності змісту правового порядку. Отже, до першої групи визначень ми пропонуємо віднести ті поняття правового порядку, які розкриваються через суспільні відносини.

Правовий порядок — це система суспільних відносин, у яких поведінка суб'єктів є правомірною, відповідною до їх повноважень і компетенції, встановлених законом, як стан упорядкування соціальних зв'язків, результат впровадження правових норм у реальні суспільні відносини [2, с. 165].

Колектив авторів під керівництвом В. В. Копейчикова вказує, що правовий порядок — це «система суспільних відносин, будь-яких інших дій, що мають правове значення і здійснюються у суспільстві відповідно до вимог норм права» [3, с. 253].

Точка зору, згідно з якою розуміють під правовим порядком систему суспільних відносин, заслуговує на серйозну увагу, однак не зрозуміло, якою мірою можливе і необхідне зведення поняття «правовий порядок» до системи або сукупності правовідносин? Правовий порядок не є тотожним правовідносинам за своїм смисловим навантаженням, оскільки правові відносини як наукова категорія (і явище) несе в собі відповідь на питання про зміст можливої і належної поведінки його учасників, а правовий порядок свідчить про стан реалізації, міцності і забезпеченості цієї поведінки [4, с. 134]. Отже, під суспільними відносинами, зазвичай розуміють різноманітні форми взаємозв'язку, що у процесі діяльності між окремими людьми, різними соціальними групами, а також всередині них [5, с. 86].

Наступна група визначень під правовим порядком пропонує розуміти врегульованість чи впорядкованість.

Правовий порядок — багатоаспектне, багаторівневе поняття і становить урегульованість суспільних відносин, учасниками яких можуть бути фізичні особи (громадяни і ін.), різноманітні органи всіх гілок державної влади, органи місцевого самоврядування, посадові особи, об'єднання громадян тощо [6, с. 530].

О. Б. Лісюткін визначає правовий порядок як основу на праві таку впорядкованість суспільних відносин, яка склалася в результаті здійснення ідей і принципів законності і виражається у правомірній поведінці їх учасників [7, с. 522].

Щоб характеризувати цю групу визначень, необхідно зрозуміти суть поняття «впорядкованість» чи «урегульованість».

Усім цілісним системам у природі і суспільстві властива відома внутрішня і зовнішня упорядкованість, без якої неможливо їх стійке буття. Це — одна з корінних відмінностей будь-якої системи від хаотичного безладу. Система, тим більше суспільна, може існувати, функціонувати й розвиватися тільки в упорядкованому вигляді, що виражає її організованість і життєздатність. Властивістю впорядкованості повинні володіти і система законодавства, і правореалізаційна система, і система державних органів, і контрольно-наглядова діяльність, і правова система в цілому. Суспільна система може перебувати на різних ступенях досконалості залежно від низки факторів впо-

рядкованості, однак жоден з них не в змозі нормально існувати, якщо хоча б в мінімальній мірі не налагоджена її внутрішня організація і форми прояву зовні [8]. Отже, впорядкованість та урегульованість є обов'язковою ознакою правого порядку, оскільки це ті якісні ознаки, які є протилежні хаотичності, безладдю та неорганізованості. Поряд з тим, навряд чи доцільно давати визначення правого порядку лише через одну ознаку, хоч і одну з найважливіших.

Третя група визначень трактує правовий порядок через порядок, що явно є тавтологією та не проливає світло на розуміння змісту правового порядку. Так, висловлено й таке визначення: правовий порядок — це порядок у суспільному житті, який створюється в результаті суворого і неухильного дотримання норм права усіма державними органами, громадськими та господарськими організаціями, посадовими особами та громадянами [9, с. 433].

На думку А. Ф. Черданцева, правовий порядок — це порядок суспільних відносин, які виникають у результаті дотримання та виконання законів і заснованих на них інших юридичних актів [10, с. 389].

До четвертої групи понять «правовий порядок» належать визначення, які розуміють під правовим порядком у першу чергу правовий стан (режим).

Правовий порядок — це якісний стан державно-правового життя, який характеризує передусім рівень стійкості, рівноваги і ступінь гармонізації соціальних зв'язків та відносин у контексті ідеї права [11, с. 11].

За визначенням О. Ф. Скакун, правовий порядок є станом (режимом) правової упорядкованості (урегульованості й погодженості) системи суспільних відносин, що складається в умовах реалізації законності [12, с. 454–455].

М. В. Кравчук пише: «Правовий порядок — стан (режим) правової впорядкованості — урегульованості й узгодженості системи суспільних відносин, що складаються в умовах реалізації законності» [13, с. 198].

Внаслідок довгого теоретизування над поняттям «правовий порядок» Н. В. Панаріна пропонує його розуміти як фактичний стан упорядкованості, урегульованості та організованості суспільних відносин, який формується і функціонує на основі права, виявляється в правомірній поведінці учасників правого порядку та гарантується й захищається з боку держави [14, с. 53].

На думку В. В. Лазарева, правовий порядок — це стан упорядкованості суспільних відносин, заснований на праві і законності як кінцевого результату реалізації правових вимог і приписів, результату дотримання, виконання правових норм [15, с. 146].

П. М. Рабінович вважає, правовий порядок — це режим (стан) упорядкованості, організованості суспільних відносин, який формується в умовах законності [16, с. 139].

Сам термін «режим» визначається як «сукупність правил, заходів, норм для досягнення певної мети». Тому у юридичній літературі від-

значається, що за первісним розумінням «режим» пов'язується з управлінням, регулюванням, а також підкреслюється цілеспрямований характер режимів. Словосполучення «правовий режим» можна сприймати як закріплену в нормах права сукупність правил, що встановлюють порядок виконання певних дій, умови існування якого-небудь правового явища [17, с. 107].

На думку Д. Д. Коссе, правовий режим загальним чином можна визначити як порядок регулювання, який виражений у різнонаправленому комплексі правових засобів, що характеризують особливе поєднання взаємодіючих між собою дозволів, заборон, а також позитивних зобов'язань, які створюють особливу спрямованість правового регулювання. Правовий режим характеризується особливим комплексним регулятором суспільних відносин, які потребують негайного координування економічних процесів, захисту прав громадян тощо [18, с. 26, 27]. На нашу думку, характеристика правового порядку як стану (режиму), впорядкованості суспільних відносин є найбільш вдалим, оскільки охоплює одразу декілька ознак правового порядку.

П'ята група визначень характеризує правовий порядок через законність та право.

М. С. Кельман і О. Г. Мурашин розглядають правовий порядок як засновану на праві й законності організацію суспільного життя, яка відображає якісний стан суспільних відносин на відповідному етапі розвитку суспільства та вимоги дотримання чинних правових норм [19, с. 436].

Правовий порядок можна визначити як засновану на праві і законності організацію суспільного життя, яка відображатиме якісний стан суспільних відносин на певному етапі розвитку суспільства [20, с. 477].

У літературі часто поняття «правового порядку» вживається з поняттям «законність». Обидва поняття зіставляються в такий спосіб:

— правовий порядок складає мету правового регулювання, саме для його досягнення видаються закони й інші нормативно-правові акти, здійснюється удосконалювання законодавства, вживаються заходи для зміцнення законності;

— не можна домогтися правового порядку іншими способами, крім забезпечення законності та вдосконалення правового регулювання;

— зміцнення законності прямо пропорційно призводить до зміцнення правового порядку;

— конкретний зміст правового порядку залежить від змісту законності [21, с. 82–83].

Слід погодитись, що правовий порядок і законність є своєрідною сферою, одним з важливих видів управління життєдіяльністю суспільства, без якого суспільство не могло б ні існувати, ні функціонувати, ні розвиватися. Саме завдяки правовому порядку створюються необхідні умови для нормального управління суспільним розвитком, а завдяки законодавству здійснюється нормативна регламентація і впо-

рядкованість відповідних суспільних відносин, в той час як законність вимагає дотримання цих нормативів [22, с. 489]. «Законність — це режим (стан) відповідності суспільних відносин законам і підзаконним нормативно-правовим актам держави, який утворюється в результаті їх неухильного здійснення всіма суб'єктами права», — так вважає П. М. Рабінович. Зміст законності полягає в тому, що певні реальні суспільні відносини повинні бути узгодженні із їх законодавчими моделями, тобто розповсюдження «панування» волі законодавця на всю територію держави, все суспільство. Основні принципи законності в державі такі: єдність (однаковість нормативно-правового регулювання на всій території країни, тотожність застосування юридичних норм щодо всіх однойменних суб'єктів права); соціально-демократична доцільність (тотожність закону завданням забезпечення прав людини і прав нації (народу), соціальної демократії і прогресивного розвитку суспільства; необхідність вибору в межах закону найбільш ефективного засобу досягнення мети закону); реальність (забезпеченість законності дієвими, доскональними гарантіями) [16, с. 139].

Доволі часто можна зустріти вживання понять законності та правового порядку як тотожних правових явищ і категорій, особливо в більшості підручників із теорії держави і права радянської доби. Така традиція виникла на теренах СРСР (в епоху утвердження соціалістичної законності та тотальної ідеологізації головних категорій юриспруденції), оскільки в працях дореволюційних правознавців такого не спостерігалося, як не спостерігається й у працях зарубіжних дослідників. Така традиція поєднання категорій «законність» і «правовий порядок» практично в єдину смислову конструкцію є результатом того, що вважалося: правовий порядок є наслідком законності, а не навпаки — законність виступає як результат правового порядку. Однак таке твердження містить ідеологічне забарвлення, оскільки надійний правовий порядок, тобто ґрунтований на праві устрій суспільної життєдіяльності є передумовою законності в діяльності владних інституцій держави, є загальним правовим «тлом», який спонукає державну владу до дотримання і виконання вимог чинного законодавства. На підтримку такого твердження можна розглядати і нерівноцінність (різномірність) понять «право» і «закон». Із категорії «закон» у співвідношенні з порядком коректно може бути вироблений тільки стан «законного» порядку (законнопорядку). Тому, якщо ми хочемо встановити правовий порядок, який ґрунтується на цінностях свободи, рівності та справедливості, ми повинні виводити його саме з права, а не з закону. Тільки право може фондувати такий порядок, який отримує той зміст, якого і потребує порядок, що має ґрунтуватися на цінностях свободи, справедливості та формальної рівності. Як висновок, правовий порядок не завжди є наслідком і результатом законності [23, с. 27–28, 32, 34].

Подібної думки і І. В. Григор'єва, яка стверджує, що законність і правовий порядок тісно взаємопов'язані, але не тотожні. Ці правові явище зіставляються як причина і наслідок, водночас законність є причиною правового порядку. Якщо правовий порядок слабкий, роз-

хитаний, неміцний, то це свідчить про те, що закони не дотримуються, порушуються, ігноруються, тобто відсутня законність як режим загальної поваги, виконання законів і заснованих на них підзаконних актів. Правовий порядок є показником стану законності, він відображає ступінь дотримання законів, вимог усіх юридичних норм, виступає як підсумок законності, натомість законність логічно передує правовому порядку [24, с. 204].

Слід погодитись з Ю. П. Крисюком, який стверджує, що розуміти правовий порядок виключно як реалізації принципу законності є шкідливим, особливо тоді, коли категорія використовується як величина, що дозволяє оцінювати ефективність функціонування державних органів. У практичному значенні правовий порядок розглядається як результат їхньої діяльності. «Якщо термін пов'язується тільки з рівнем і масштабом законності в суспільстві, а законність протиставляється виключно явищам та процесам, у яких вона порушується, категорія високого теоретичного рівня використовується для аналізу лише одного із аспектів деформації права. Правовий порядок, таким чином, протиставляється не безладдю і деструкції права в суспільстві, а лише правопорушенням і злочинам як формам їх прояву (тому що на поверхні соціальних процесів), тобто постає підсумком зусиль держави в «боротьбі зі злочинністю» [11, с. 57–58].

Правовий порядок також часто ототожнюється з поняттям «право», що набуло найбільшої популярності в часи позитивістського тлумачення. Так, О. Л. Малицький стверджує: «Право — це порядок суспільних відносин, встановлюваних пануючим класом задля своїх класових інтересів, який захищається організованою силою цього класу. Право, як порядок, або інакше, як правовий порядок, виявляється у певних правилах поведінки, захищається організованою силою пануючого класу: в правових нормах» [25, с. 27].

Здатність права втілюватися у правовий порядок означає, що характер і тип правового порядку значною мірою залежать від пануючого у юриспруденції (юридичній теорії і правовій практиці) праворозуміння. Питання про розуміння права — вихідне, ключове, адже в залежності від його вирішення розуміються і трактуються всі інші явища правового життя суспільства, в томі числі і правовий порядок. Отже, і наукові інтерпретації правового порядку є своєрідною складовою праворозуміння [4, с. 55–56].

Цілком слушним вважається розгляд сутності правового порядку в межах основних типів праворозуміння (природно-правового, позитивістського, соціологічного), оскільки поняття правового порядку, його сутність, особливості формування та співвідношення із правом принципово різняться залежно від трактування права.

Так, Н. В. Панаріна, здійснивши таку спробу, робить такі висновки:

1) для природно-правових концепцій правового порядку в усій їх різноманітності спільним є розуміння природного правового порядку як явища ідеального, яке існує постійно та є незмінним. При тако-

му трактуванні права, саме право, правовий порядок та держава розглядаються як однопорядкові, в деяких вченнях навіть тотожні явища, що зумовлені природними потребами людини та соціуму в цілому й виступають засобами їх належного існування та розвитку;

2) в межах філософії юридичного позитивізму правовий порядок є нормативною, державно-владною, інституціональною моделлю суспільних відносин. Таке розуміння правого порядку фактично звужується до значення права в об'єктивному сенсі, за умови розуміння останнього як системи «загальних» та «індивідуальних» норм. Право і правовий порядок розглядаються як явища «належного», а не «реального» світу;

3) соціологічний напрям юриспруденції, основу якого складає уявлення про право як про «властивість самого буття соціуму» поняттям «право» охоплюється не стільки усталена система норм, скільки «реалізоване право», «право в дійсності». Таке трактування призводить до стирання меж між категоріями «право» та «правовий порядок» за рахунок розширення нормативного розуміння права та його отождолення із правовим порядком у сучасному значенні [14, с. 14–29].

У сучасній юридичній науці класичним можна визнати розуміння правового порядку через призму позитивістської парадигми [26, с. 4]. Такої ж думки дотримується і А. Ф. Крижановський, який стверджує, що домінуючий поки що в теорії і практиці є тип праворозуміння — позитивістський, легістський, що трактує сприймає право як продукт держави та її волі, як державно-правове веління (припис). Право зводиться до формальних джерел позитивного права, передумовою до закону (в загальному сенсі), а правовий порядок — до результату законності. Автор констатує, що нерідко і сучасні дослідники розуміють правовий порядок як вираження і прояв влади. Однак правовий порядок державою тільки забезпечується, охороняється, а створює правовий порядок, постійно-безперервно дає йому життя, відтворює, підтримує саме суспільство, від характеристик якого найбільше залежить, яким постає правовий порядок у конкретно-історичних умовах його життєдіяльності [4, с. 65, 69].

У зв'язку з цим, В. М. Казаков робить висновок, що в межах трьох основних напрямків праворозуміння поняття правового порядку має відмінні відносно самостійні значення, що робить його будь-яке єдине визначення неможливим, але надає йому фундаментального характеру [27, с. 28].

Аналізуючи різні підходи до визначення правого порядку, Н. В. Панаріна виділила деякі проблемні зони, характерні для більшості з них, що вимагають перегляду, зокрема:

1) суперечність у трактуванні правого порядку, що призводить до зменшення наукової та практичної цінності цього поняття. Так, його надто звужене чи розширене розуміння призводить до «розчленення» цього поняття серед інших суміжних категорій («право», «законність», «правовідносини», «правовий режим», «правомірна поведін-

ка», «соціальний порядок», «право реалізація», «державна влада»), його нівелювання;

2) багато з визначень правого порядку характеризуються однобічністю, «одностороннім підходом в аналізі предмета дослідження», тобто концентруються на якій-небудь одній ознаці, залишаючи поза увагою інші істотні властивості загального поняття правового порядку. По-третє, необхідно відмовитись від невиправдано широких визначень правового порядку, які містять додаткові властивості, оскільки вони не відповідають основній вимозі дефініції — стислості. По-четверте, окремі визначення вимагають критичного перегляду відповідно до новітніх підходів, позбавлених ідеологічної забарвленості [14, с. 46–48].

Таким чином, домінує позитивістське визначення правового порядку, однак для філософії права надзвичайно важко прийняти таке визначення, оскільки воно робить досліджуваний феномен надмірно консервативним. Крім того, не завжди позитивні зміни можуть бути реалізовані в межах встановлених юридичних норм; якщо орієнтуватися виключно на жорсткі вимоги правового порядку, проблематичною стає соціальна інновація загалом. Тому виникає потреба розмежувати юридичний і філософсько-правовий контексти правового порядку, оскільки зрозуміло, що, крім «абстрактного», формального моменту, зафіксованого вказаною категорією переважно в юридичній науці, правовий порядок є відносно самостійним феноменом соціального життя, вкоріненим у культурі і глибинних основах конкретного соціуму. Філософсько-правовий «вимір» правового порядку є абсолютно необхідним, тому що в дійсності він формується на основі взаємодії економічних, політичних, морально-психологічних, інтелектуальних та інших соціальних процесів. Щоб реалізувати таке дослідження, потрібно інтегрувати методологічний потенціал синергетики в дослідження правового порядку. Якщо у правознавчому аспекті атрибутивних характеристик правового порядку достатньо, то у філософсько-правовому — їх замало, а тому тільки у поєднанні правових та філософських ознак правового порядку виникає можливість достатньо повно охарактеризувати цей багатогранний та складний соціальний феномен [11, с. 59–61].

Таким чином, під правовим порядком, з філософсько-правової точки зору, слід розуміти правовий стан організованості правових відносин, що забезпечується державою та суспільством (самоорганізація) та здійснюється через систему нормативно-правового, позаправового (соціальні норми) регулювання та саморегулювання.

Також слід звернути увагу на те, що сучасні дослідники правового порядку наголошують на тому, що «слід розрізняти реально існуючий правовий порядок, тобто фактичний стан суспільних відносин, урегульованих правом, і той ідеал правового порядку, якого прагне цивілізована держава у своїй правотворчій та правозастосовній діяль-

ності, той ідеал, який є метою правового регулювання» [28, с. 446]. За цим критерієм можна виділити такі ознаки:

1) правовий порядок як мета, до якої прагне правове суспільство. За таких обставин правовий порядок — це законодавчо запрограмований рівень суспільних відносин, який повинен відповідати суспільним вимогам та природно-правовим критеріям;

2) правовий порядок, що реально існує у суспільстві. Саме в такому випадку правовий порядок можна характеризувати як дійсний стан суспільних відносин, що є результатом втілення правових принципів та характеризується певним рівнем здійснення суб'єктивних прав і виконання юридичних обов'язків усіма суб'єктами суспільних відносин.

Можна знайти безліч трактувань правового порядку. Систематизувавши найбільш відомі поняття, було виділено декілька груп. До першої групи визначень ми пропонуємо віднести ті поняття правового порядку, які розкриваються через суспільні відносини. Друга група визначень під правовим порядком пропонує розуміти урегульованість чи впорядкованість. Третя група визначень трактує правовий порядок через категорію «порядку», що явно є тавтологією та не проливає світло на розуміння змісту правового порядку. До четвертої групи понять «правовий порядок» належать визначення, які розуміють під правовим порядком у першу чергу правовий стан (режим). П'ята група визначень характеризує правовий порядок через законність та право.

Внаслідок філософсько-правових розвідок поняття «правового порядку» запропоновано під правовим порядком із філософсько-правової точки зору, розуміти правовий стан організованості правових відносин, що забезпечується державою та суспільством (самоорганізація) та здійснюється через систему нормативно-правового, позаправового (інші соціальні норми) регулювання та саморегулювання.

Список використаних джерел

1. Теорія держави і права. Академічний курс / за ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. К. : Юрінком Інтер, 2006. 688 с.
2. Жилка І. П. Поняття законності в діяльності митних органів України. *Форум права*. 2009. № 1. С. 162–167. URL : <https://goo.gl/dqFZb9>.
3. Теорія держави і права / А. М. Колодій, В. А. Копейчиков, С. Л. Лисенков та ін. ; за заг. ред. С. Л. Лисенкова, В. В. Копейчикова. К. : Юрінком Інтер, 2002. 368 с.
4. Крижановський А. Ф. Правопорядок суверенної України: становлення та тенденції розвитку (загальнотеоретичне дослідження) : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01. Одеса, 2009. 469 арк.
5. Алексеева Л. О., Додонова Ф. О. Философия: Учебно-методическое пособие для студентов технических вузов по философии. Донецк : ДонНТУ, 2007. 175 с.
6. Теория государства и права / под ред. В. К. Бабаева. М. : Юристъ, 2003. 592 с.
7. Теория государства и права / под ред. Н. И. Матузова и А. В. Малько. М. : Юристъ, 1997. 672 с.

8. *Фаткуллин Ф. Ф.* Теория государства и права. Казань : Казанский юридический институт МВД России, 2009. 351 с.
9. *Мелехин А. В.* Теория государства и права. М. : Маркет ДС корпорейшн, 2007. 633 с.
10. *Черданцев А. Ф.* Теория государства и права. М. : Юрайт-М, 2002. 432 с.
11. *Крисюк Ю. П.* Соціальний та правовий порядок як необхідна умова стабільності суспільства : дис. ... канд. юрид. наук. К., 2008. 216 арк.
12. *Скакун О. Ф.* Теорія держави і права / пер. з рос. Х. : Консум, 2001. 656 с.
13. *Кравчук М. В.* Теорія держави і права (опорні конспекти). К. : Атіка, 2003. 288 с.
14. *Панаріна Н. В.* Право як нормативна основа формування правопорядку : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Х., 2008. 202 арк.
15. *Общая теория права и государства / под ред. В. В. Лазарева.* 3-е изд. М. : Юристъ, 2001. 520 с.
16. *Рабінович П. М.* Основи загальної теорії права та держави. Вид. 9-е. Львів : Край, 2007. 192 с.
17. *Пацурківський Ю. П.* Теоретичні проблеми розуміння сутності категорії правовий режим. *Вісник Маріупольського державного університету.* Сер.: Право. 2013. Вип. 6. С. 105–111.
18. *Коссе Д. Д.* Значення та сутність правового режиму в правовій системі України. *Часопис Київського університету права.* 2010. № 2. С. 25–29.
19. *Кельман М. С., Мурашин О. Г.* Загальна теорія держави і права. К. : Кондор, 2006. 477 с.
20. *Теория государства и права / под ред. В. М. Корельского и В. Д. Перевалова.* 2-е изд. М. : НОРМА (Издательская группа НОРМА—ИНФРА•М), 2002. 616 с.
21. *Куліш А. М.* Організаційно-правові засади функціонування правоохоронної системи України : у 2 ч. Суми : Вид-во СумДУ, 2007. Ч. I. 221 с.
22. *Керимов Д. А.* Методология права (предмет, функции, проблемы философии права). 2-е изд. М. : Аванта+, 2001. 560 с.
23. *Крижановський А.* Законність і правопорядок: «сіамські близнюки» чи самостійні правові категорії? *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ.* Серія «Юридична». 2011. Вип. 1 (1). С. 27–36.
24. *Григорьева И. В.* Теория государства и права. Тамбов : Изд-во Тамб. гос. техн. ун-та, 2009. 304 с.
25. *Малицкий А.* Советская конституция. Х. : Путь просвещения, 1924. 208 с.
26. *Сенчук С. С.* Соціально-правові засоби забезпечення правового порядку: теоретико-правовий вимір : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Х., 2015. 211 арк.
27. *Казаков В. Н.* Правовой порядок в юридической теории и практике : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01. М., 2003. 372 л.
28. *Теория государства и права / под общ. ред. А. С. Пиголкина.* М. : Городец, 2003. 540 с.

Надійшла до редакції 13.12.2017

Налуцишин В. В. Философско-правовые разведки понятийной конструкции «правовой порядок»

Исследуется понятие правового порядка. Рассмотрены различные взгляды ученых на содержание и понятие правового порядка. Установлено несколько групп трактовок понятия «правовой порядок», а именно: первая группа определений — понятие правового порядка, раскрываются через общественные отношения; вторая группа определений под правовым порядком предлагает понимать урегулированность или упорядоченность; третья группа определений трактует правовой порядок через категорию «порядка», что является явно тавтологией и не проливает свет на понимание содержания правового порядка; четвертая группа — понимают под правовым порядком в первую очередь правовое положение (режим); пятая группа определений характеризует правовой порядок через законность и право. Предложено определение правового порядка с философско-правовой точки: под правовым порядком следует понимать правовое положение организованности правовых отношений, обеспечивается государством и обществом (самоорганизация) и осуществляется через систему нормативно-правового, внеправового (социальные нормы) регулирования и саморегулирования. Выявлено, что правовой порядок можно рассматривать как желаемый и реально существующий: 1) правовой порядок как цель, к которой стремится правовое общество (при таких обстоятельствах правовой порядок — это законодательно запрограммированный уровень общественных отношений, который должен соответствовать общественным требованиям и естественно-правовым критериям); 2) правовой порядок, реально существует в обществе (именно в таком случае правовой порядок можно характеризовать как настоящее состояние общественных отношений, являющихся результатом воплощения правовых принципов, и характеризуется определенным уровнем осуществления субъективных прав и исполнение юридических обязанностей всеми субъектами общественных отношений). Рассмотрен вопрос соотношения понятия «правовой порядок» с понятием «законность». Установлено, что законность и правовой порядок тесно взаимосвязаны, но не тождественны. Эти правовые явления соотносятся как причина и следствие. В то же время законность является причиной правового порядка, а правовой порядок — показателем состояния законности.

Ключевые слова: право, закон, порядок, общество, режим, правовой порядок.

Nalutsyshyn, V. V. Philosophical and Legal Intelligence of Conceptual Design «Legal Order»

The article deals with the concept of legal order. Different views of scientists on the content and concept of legal order are considered. Several groups have been defined to interpret the notion of «legal order», namely: the first group of definitions — the notion of legal order, which are disclosed through social relations; The second group of definitions under the legal order suggests to understand the settlement or orderliness; the third group of definitions treats the legal order through the category of «order», which is clearly a tautology and does not shed light on the understanding of the content of the legal order; fourth group — definitions understood by the legal order in the first place legal status (mode); The fifth group of definitions characterizes the legal order through legality and law. The definition of legal order from the philosophical and legal point is proposed: under the legal procedure one should understand the legal status of the organization of legal relations, which is provided by the state and society (self-organization) and is carried out through the system of normative legal, non-legal (social norms) regulation and self-regulation. It is revealed that the legal order can be considered as a desirable and as a real one: 1) the legal order as the goal to which the legal community seeks (in such circumstances the legal order is a legally programmed level of social relations that must meet social requirements and natural-legal criteria); 2) the legal order that actually exists in the society (in this case, the legal order can be characterized as the actual state of social relations, which is the result of the implementation of legal principles and is characterized by a certain level of exercise of subjective rights and the fulfillment of legal obligations by all subjects of social relations). The question of the relation of the concept of «legal order» with the notion of «legality» is considered. It is established that the legality and legal order are closely interconnected, but not identical. These legal phenomena are correlated as a cause and effect. At the same time, legality is the cause of legal order, and the legal order is an indicator of the state of law.

Keywords: right, law, order, society, mode, legal order.

